

בס"ד. אור ליום ה' פ' חיי שרה, כ"ף מרחשון ה'תשמ"ה*
 ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה¹, ומדייק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעל יום ההולדת במאמרו ד"ה זה דשנת עטר"ת², הרי כבר נאמר ויהיו חיי שרה [ומפרט שנותי' במאות עשיריות ואחדות], ומה מוסיף שני חיי שרה. ומבאר זה ע"פ מה דאיתא בזהר³ דהטעם על זה שבשרה דוקא נאמר ימי שני חיי' שלא נאמר בשאר אמהות⁴, הוא, כי שרה נחתת (למצרים) וסלקת כד"א⁵ ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו, ובגין כך זכתה לחיין עילאין. ומסיים (בזהר שם) ועל דא דילה הוו חיין. ועפ"ז מבאר בהמאמר⁶ מה שכפל עוד פעם לומר שני חיי שרה, כי ויהיו חיי שרה הוא שזכתה לחיין עילאין, ושני חיי שרה הוא שהחיין נעשו שלה, דילה הוו [וכמבואר בהמאמר⁷ החילוק דשני הענינים]. וצריך להבין הקשר והשייכות דפירוש המאמר ששני חיי שרה הוא שהחיין נעשו שלה, עם פירוש רש"י⁸ עה"פ ששני חיי שרה הוא שכולן שוין לטובה.

(ב) ויובן זה בהקדים דכל הסיפורים שבתורה (מלשון הוראה⁹) הם הוראות לכאו"א מישראל. ובפרט מעשה אבות [ואמהות] שהם סימן ונתינת כח לבנים¹⁰. דכיון שהם האבות [והאמהות] של כל אחד מישראל, לכן הענינים והעבודות שלהם נמשכים בירושה לכל אחד מישראל¹¹. ועפ"ז, זה שהתורה מספרת שכל שני חיי שרה הם שוין לטובה הוא הוראה ונתינת כח לכל אחד מישראל שכל שנותיו יהיו שוים לטובה. וצריך ביאור, דהוראה לאדם שייכת (לכאורה) בנוגע לההוה והעתיד ולא בנוגע להעבר, וכיון שידע אינש בנפשי מעמדו ומצבו בעבר, ומאי עביד באורתא¹² ובהימים שלפניו [ואפילו

* יצא לאור בקונטרס כ"ף מרחשון — תנש"א, "לקראת כ"ף מרחשון הבעל"ט, יום הולדת הק"ל* דכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (כתר"א—תנש"א) .. מוצש"ק ט"ו חשון, שנת ה'תנש"א".

- (1) ריש פרשתנו.
- (2) נדפס בסה"מ עטר"מ ע' פז ואילך. וראה ד"ה זה ה'תשמ"א (תו"מ סה"מ חשון ע' רעז ואילך).
- (3) ח"א פרשתנו קכב, ב.
- (4) כ"ה הלשון ברד"ה הנ"ל עטר"ת. ולהעיר, שבוהר שם (קכא, סע"ב) "מכל נשי דעלמא" וגם בהדוגמאות שבוהר שם, רובן אינן מהאמהות].
- (5) לך לך יג, א.
- (6) בסופו (סה"מ עטר"ת ע' צז).
- (7) וראה לקמן ס"ו.
- (8) דנוסף לזה שכל הפירושים שבאותו הפסוק שייכים זה לזה** — כיון שפירוש רש"י על התורה הוא "יינה של תורה" ("היום יום" כט שבט), יש לו שייכות מיוחדת עם הפירוש ע"ד הסוד (זהר). וראה בארוכה לקו"ש ח"ה בתחלתו, ובהערות שם.
- (9) ראה רד"ק לתהלים יט, ח (ובסי' השרשים שלו ערך ירה). גוי"א ר"פ בראשית. וראה זח"ג נג, ב: אמאי אקרי תורה בגין דאורי.
- (10) ראה רמב"ן עה"פ לך לך יב, ו: כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. ובכ"ר פ"מ, ו (הובא ברמב"ן עה"פ שם, י): צא וכבוש את הדרך לפני בניך. ועוד.
- (11) ראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ. וראה בארוכה ד"ה זה ה'תשמ"א ס"ב (תו"מ סה"מ חשון ע' רעח), ובהערות שם.
- (12) ע"פ לשון חז"ל סוף מס' ע"ז.

* ראה בארוכה בשיחת ש"פ וירא ט"ו מרחשון דשנה זו (ה'תנש"א [לעיל ע' 286 ואילך]).

** כידוע הרא"י לזה מ"שעטנ"ו (נדה טא, ב) — ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

הענינים שעשה בשוגג, הם מהתגברות נפש הבהמית¹³, איך שייך לומר לו הוראה שכל שנותיו (גם שנותיו שבעבר) יהיו שוין לטובה.

ויש לומר הביאור בזה, דע"י תשובה מאהבה משנים גם את העבר¹⁴, ולכן בכחו של כל אחד (גם מי שחטא ופגם והעביר את הדרך) שכל שנותיו (גם שנותיו שבעבר) יהיו שוין לטובה. ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דשני הפירושים בשני חיי שרה, דילה הווי חייך וכולן שוין לטובה, כי כל הענינים שבגשמיות משתלשלים מענינם ברוחניות¹⁵, וע"י ענין דילה הווי חייך בנוגע לחייך עילאין, ע"י נעשה דילה הווי חייך גם בנוגע לחיים בפשטות, שהחיים הן שלה והיא נעשית בעה"ב עליהם, וע"י ניתן הכח לכל אחד מישראל¹⁶ שכל שני חייו (גם השנים שעברו) יהיו שלו ושהוא יהי בעה"ב עליהם, ולכן בכחו שיהיו כל שנותיו (גם השנים שבעבר) שוין לטובה.

ג) **ועפ"ז** יובן מה שכתוב בתניא¹⁷ שכל אחד יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, דלכאורה, כיון שבינוני הוא זה שלא עבר עבירה מימיו ולא נקרא עליו שם רשע אפילו שעה אחת ורגע אחד כל ימיו¹⁸, איך כל אדם (כולל גם זה שעבר עבירה) יכול להיות בינוני¹⁹. ויש לומר הביאור בזה, דכמו שבנוגע לכל המצוות רשות לכל אדם נתונה ואין מי שיעכב בידו²⁰, כמו"כ הוא בנוגע למצוות התשובה, שלכל אחד מישראל יש לו בחירה חפשית לקיים מצוות התשובה²¹. ויש לומר, דהבחירה בנוגע למצוות התשובה היא עוד יותר מבשאר המצוות. לפי שתשובה היא מצוה כללית, ולכן יש על זה נתינת כח מיוחדת. וגם, דכיון שכל אחד מישראל רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות אלא שיצרו הוא שתקפוד²², הרי כשעשה עבירה היפך רצונו דהאדם האמיתי, בפנימיותו הוא מתחרט ומיצר ודואג על זה. היינו, שבפנימיותו הוא עושה תשובה²³ מיד. ולכן זה שאין מי שיעכב בידו לקיים מצוות התשובה הוא (בפרט אחד) יותר מבשאר המצוות, כי

13 אגה"ק סו"ס כח (מל"ת להאריז"ל פ' ויקרא בטעהמ"צ).

14 ראה יומא פו, סע"א ובפרש"י שם ד"ה כאן מאהבה "השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו".

15 ראה תניא רפ"ג. ובכ"מ.

16 להעיר מזהר שם (קכב, ב) "שרה זכתה לחיין עילאין לה ולבעלה ולבנהא בתראה".

17 רפי"ד.

18 תניא רפי"ב.

19 לכאורה אפשר לומר דפירוש "לא עבר עבירה מימיו" הוא שעכשיו (לאחרי שעשה תשובה) הוא במצב ש"לא עבר עבירה מימיו" כי לא נשאר רושם כלל מהעבירה שעשה. אבל מפשטות הלשון בתניא שם, ובפרט מזה שמוסיף "ולא נקרא עליו שם רשע אפילו שעה אחת ורגע אחד כל ימיו", משמע, דהפירוש הוא כפשוטו.

20 לשון הרמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

21 השייכות דענין הבחירה להלכות תשובה בפשטות היא כמו"ש הרמב"ם (שם ה"ב. ועד"ז ברפ"ז) "הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה". אבל פשיטא שאין מקום לומר ששני פרקים (פ"ה ופ"ו) בהלכות תשובה מדברים רק בנוגע לשאר מצוות ולא בנוגע לתשובה.

22 רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

23 היינו, שבפנימיותו הוא עושה תשובה בפועל. משא"כ בשאר המצוות שהוא רק רוצה לעשותם.

בכדי לקיים מצוה זו אינו צריך לעשי' ופעולה חדשה ורק לגלות התשובה שבפנימיותו. וזהו שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, דכיון שיש לו בחירה חפשית לקיים מצות התשובה, דעיקר ושלמות התשובה הוא תשובה מאהבה, שעיי"ז נעקר עונו מתחלתו²⁴, הרי ביכלתו להיות בינוני שלא עבר עבירה מימיו²⁵.

ד) **ויש** להוסיף בביאור הקשר והשייכות דשני הפירושים בשני חיי שרה, דילה הוּו וכולן שוין, שבכל אחד מהם כלולים שני הענינים. דגם בהפירוש ששני חיי שרה הוא כולן שוין לטובה, כלול הענין דדילה הוּו חייין [כנ"ל סעיף ב, שבכדי שיהי' כולן שוין לטובה גם השנים שבעבר, הוא ע"י ששני חיייו הם שלוו], ועד"ז לאידך, שגם בהפירוש ששני חיי שרה הוא דילה הוּו חייין, כלול הענין דכולן שוין.

והענין הוא, דמבואר בהמאמר²⁶, דשרה היא בחינת מלכות²⁷ [שלכן נקראת שרה מלשון שררה²⁸] וחייין עילאין הם הספירות שלמעלה ממלכות. וע"פ הידוע²⁹ (ומבואר גם במאמר הנ"ל³⁰) ששרש המלכות הוא למעלה משרש כל הספירות, דשרש כל הספירות הוא באריך ושרש המלכות הוא ברדל"א, יש לומר, שע"י המשכת הספירות במלכות, ובאופן שהם מתאחדים עם המלכות ועד שדיצה הוּו חייין, נעשה עלי' בהספירות, שנמשך בהם מעין הגילוי דרדל"א (שרש המלכות)³¹. ועיי"ז, הם מתכללים ומתאחדים כולם כאחד, כולן שוין. וזהו שבויהיו חיי שרה נאמר מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, ובשני חיי שרה אינו מפרט המספרים דמאה עשרים ושבע, כי החייין עילאין (ספירות) כמו שהם מצד עצמם, כולל גם כמו שנמשכים במלכות אבל באופן שהחייין עילאין והמלכות הם שני ענינים (זכתה לחייין עילאין), הם בהתחלקות, ובכללות נחלקים לג' בחינות (מאה, עשרים ושבע)³², וע"י שנעשים ענינים של המלכות [שני חיי שרה, דיצה הוּו], מאיר בהם הגילוי דשרש המלכות שלמעלה מהתחלקות.

ה) **ויש** להוסיף, דשלילת ההתחלקות שבשני חיי שרה הוא בשני ענינים. שאינם נחלקים לג' חלוקות דמאה עשרים ושבע, כנ"ל סעיף ד. ויתירה מזו, דבג'

24 רש"י שבהערה 14.

25 וכיון שתשובה היא בשעתא חדא וברגעא חדא (זח"א פרשתנו קכט, סע"א ואילך) לכן כל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה.

26 ראה סה"מ עטר"ת ע' צג. שם ע' צז.

27 קה"י ערך שרה (פיסקא ה').

28 פרש"י עה"פ נח יא, כט. וראה גם ברכות יג, א. פרש"י עה"פ לך לך יז, טו.

29 ע"ח שער יג (שער אריך אנפין) פ"ב – הובא ונתבאר בכ"מ. וראה בארוכה תו"מ סה"מ תשור ע' לו ואילך. ועוד.

30 סה"מ שם ס"ע צו.

31 וע"ד אורות וכלים, שע"י התלבשות האורות בכלים מאיר בהם מבחי' שרש הכלים שלמעלה משרש האורות (סה"מ תרמ"ט ס"ע רמג ואילך. ובכ"מ).

32 ראה לקמן ס"ה.

החלוקות דמאה ועשרים ושבע, אף שכל אחד מהם הו"ע כללי, מ"מ, כיון שהכלל הוא במספר מסויים (מאה, עשרים, שבע) הרי יש בו (בהעלם עכ"פ) פרטים מחולקים. והטעם שבשני חיי שרה לא נאמר מספר (גם לא המספר מאה ועשרים ושבע, שאינו נחלק לג' חלוקות) הוא, לפי שהם למעלה גם מענין דהתחלקות פרטים כמו שהם כלולים בהכלל.

וביאור הענין בפרטיות יותר, יובן בהקדים המבואר בכ"מ³³, דמאה שנה הוא כתר (אריך) שכולל את כל העשר ספירות כמו שהם בשלימות היותר משובחת³⁴, שכל אחד מהם כלול מעשר, מאה. ובהטעם שנאמר (מאה) שנה לשון יחיד, שני ביאורים. כי ההתחלקות דהספירות (חכמה, בינה וכו') הוא בספירות הגליות משא"כ בהיותם כלולים בשרשם (אריך) הם כלולים כולם כאחד³⁵. ויתירה מזו, דבחינת עתיק אינה בגדר עשר ספירות (היינו שאינה גם מקור לעשר ספירות), וע"י הגילוי דעתיק שמאיר באריך, גם הספירות הכלולות באריך, מאה, הם בבחינת שנה לשון יחיד³⁶. עשרים שנה הם חכמה ובינה שכל אחד מהם כלול מיו"ד. וגם בהם נאמר שנה לשון יחיד, כי חו"ב הם³⁷ תרין ריעין דלא מתפרשין. ושבע שנים הם שבעת המדות. ונאמר שבע שנים לשון רבים, כי המדות הם בהתחלקות. ועפ"ז יובן עוד יותר העילוי דשני חיי שרה שלא נאמר בהם מספר, שהם למעלה יותר גם ממאה שנה לשון יחיד, גם להביאור דמאה שנה לשון יחיד הוא מצד הגילוי דעתיק³⁸.

(ו) **ויש** לבאר זה ע"פ מ"ש בהמאמר³⁹, דבמלכות ישנם שני ענינים הפכיים. דענין המלוכה הוא הגבהה והתנשאות (בחינת יש), ואעפ"כ המלכות היא בתכלית הביטול. ומבאר, שהביטול דהמלכות הוא מצד שרשה ברדל"א, שלכן הביטול שלה הוא ביטול בעצם, ובביטול בעצם, גם היש הוא בביטול. והענין בעבודה הוא (כמבואר בהמאמר⁴⁰) דעבודת ה' צריכה להיות בשמחה דוקא כמ"ש⁴¹ עבדו את ה' בשמחה. ועד שהשמחה בעבודת ה' היא עיקר גדול, וכידוע פירוש האריז"ל⁴² והובא בתניא⁴³ עה"פ⁴⁴

(33) ביאור"ז לאדהאמ"צ בהוספות קלא, סע"ב. תו"ח פרשתנו קכו, ב ואילך. ביאור"ז להצ"צ פרשתנו ע' עה ואילך. אוה"ת פרשתנו קי, ב ואילך.

(34) כ"ה הלשון בביאור"ז להצ"צ שם (ע' עה) ובאוה"ת שם (קי, ב).

(35) כן משמע בהוספות לביאור"ז שם קלא, סע"ב.

(36) ביאור"ז להצ"צ שם ע' עה. אוה"ת שם קיא, א. וראה גם סה"מ עטר"ת ע' צו.

(37) זהר ח"א פרשתנו קכג, א (ובכ"מ). ושם "ובגין כך כתיב שנה" (לשון יחיד).

(38) ראה ד"ה זה שבהערה 2 הערה 68 (תו"מ שם ע' רפג), דענין מאה שנה לשון יחיד הוא עתיק (יחיד) כמו שנמשך ומאיר באריך ("מאה"), ו"שני חיי שרה" שלמעלה מגדר מספר הוא עתיק כמו שהוא במקומו.

(39) סה"מ עטר"ת ע' צו ואילך.

(40) שם ע' פז. ס"ע צ ואילך. וראה בר"ה זה שבהערה 2 ס"ג (תו"מ שם ע' רעט). וש"נ.

(41) תהלים ק, ב.

(42) נסמן בתו"מ שם הערה 23.

(43) פרק כו.

(44) תבוא כח, מז.

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו', ואיתא בתו"א⁴⁵ דזה שהאריז"ל זכה לרוה"ק הוא ע"י שמחה של מצוה [וכיון שזהו סיפור בתורה (שבעל פה) מלשון הוראה, הרי זה הוראה לכאו"א מישראלן]. אלא שאעפ"כ יש זמנים⁴⁶ שהשמחה צריכה להיות בהעלם, כמ"ש⁴⁷ עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, דבגילוי הוא היראה והרעדה, והשמחה (גילה) היא בהעלם⁴⁸. כי כאשר השמחה היא בהתגלות ובמורגש, אפשר שמזה יבוא להרגשת הישות, ועי"ז אפשר שדברים בלתי רצויים יבואו עי"ז, ולכן צ"ל עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. ובכדי שהשמחה תהי' בהתגלות ואעפ"כ לא יבוא מזה להרגשת הישות, הוא ע"י שהוא בטל בעצם, שאז, גם המורגש שלו הוא בביטול. וע"ד המבואר לעיל בענין הביטול דמלכות, שגם היש (הגבהה והתנשאות) הוא בביטול.

וזהו⁴⁹ ההוספה והחידוש דדילה הווי חייך על זה שזכתה לחיין עילאין, כי זה ששרה נחתת וסלקת (שעי"ז זכתה לחיין עילאין) הוא ע"י היראה וביטול (ולא ע"י השמחה)⁵⁰, ולכן המשכת החיין עילאין [שעי"ז נחתת וסלקת] בהמלכות הוא בהמלכות כמו שהיא בבחינת עלי' וביטול לז"א [ובעבודת האדם הוא שהגילוי שמאיר לו ע"י עבודתו הוא כמו שהוא במצב דיראה וביטול, ולא בהמציאות שלון]. וענין דילה הווי חייך הוא שההמשכה והגילוי הוא גם בהמציאות דמלכות, כי כיון שהביטול דמלכות הוא ביטול בעצם, לכן גם המורגש דמלכות הוא בביטול, כנ"ל.

ועפ"ז יש לבאר מעלת האחדות שלמעלה מהתחלקות דשני חיי שרה שלא נאמר בהם מספר על האחדות דמאה שנה לשון יחיד, דענין האחדות (שנה לשון יחיד) בהספירות שבכתר (מאה), הוא, ע"י שבהיותם כלולים בשרשם אינם במציאות. והחידוש שבשני חיי שרה הוא, דהגם שבמלכות הוא התחלקות פרטים [וכידוע⁵¹ שעיקר ההתחלקות הוא במלכות], שלכן, גם החיין עילאין הנמשכים במלכות באופן שהם דילה הם בהתחלקות, שני חיי שרה (שני לשון רבים), מ"מ הם בהתכללות ובהתאחדות כמו דבר אחד ממש (שלכן לא נאמר בהם מספר). ועי"ז מתגלה אמיתית ענין האחדות⁵², שגם הריבוי (פרטים מחולקים) אינו סותר לאחדות.

ז והנה נתבאר לעיל (סעיף ב) הקשר והשייכות דשני הפירושים בשני חיי שרה (דילה הווי חייך וכולן שוין לטובה), דע"י שהחיין הן דילי', שהוא הבעה"ב על כל שני חייו, ביכלתו לפעול שכולן (כל שנותיו, גם השנים שבעבר) יהיו שוין לטובה. וצריך

(45) תולדות כ, ב. וראה בתו"מ שם הערה 27-26.

(46) כ"ה בסה"מ עטר"ת שם ע' פז.

(47) תהלים ב, יא. וראה בהנסמן בתו"מ שם ע' רפ הערה 34.

(48) ראה גם לקו"ת נצבים מז, רע"א. ושם, שזהו "ההפרש שבין שמחה לגילה".

(49) בהבא לקמן, ראה סה"מ עטר"ת שם ע' צו.

(50) כ"ה להדיא בסה"מ שם ע' צח.

(51) המשך תער"ב פכ"ד. ובכ"מ.

(52) להעיר מסה"מ תרנ"ט ע' נט "יש בזה יתרון מעלה מה שריבוי פרטים מתאחדים ונעשים דבר

להבין השייכות דענין זה בדילה הווי חייך (שהוא הבעה"ב על כל שני חייך) עם המבואר בהמאמר דענין דילה הווי חייך הוא שגם המורגש הוא בביטול. ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר במק"א⁵³, דזה שע"י תשובה (מאהבה) נעשה שינוי בהעבר הוא, כי שרש הזמן הוא במלכות⁵⁴, ולמעלה יותר – הקדימה ואיחור שבסדר ההשתלשלות⁵⁵, וכיון שתשובה היא למעלה מהשתלשלות (שבאדם, שלכן הגילוי שנמשך ע"י התשובה הוא גילוי שלמעלה מהשתלשלות)⁵⁶, לכן אין בה ההגבלות דעבר הווי ועתיד.

והגם שגם עשיית התשובה היא ברגע מסויים שמוגבל בהגדר זמן, עבר הווי ועתיד, ומצד גדר הזמן אי אפשר שע"י פעולה בהווי יהי שינוי בהעבר (כי סיבה צריכה להיות לפני המסובב), מ"מ, כיון שהתשובה עצמה היא למעלה מהגבלת הזמן, לכן, נמשך על ידה הבל"ג דלמעלה מזמן גם בהזמן (בהרגע דעשיית תשובה), וכאילו שרגע זה הי' מקודם, לפני המסובב. ועפ"ז יש לבאר השייכות דשני הענינים בדילה הווי חייך [שגם המורגש הוא בביטול, ושהוא בעה"ב על כל שני חייך], דע"י שהמורגש (מציאות, גבול) הוא בביטול (למעלה ממציאות והגבלה), ע"ז, גם בהזמן (גבול) נמשך הבל"ג דלמעלה מהזמן.

ח) והגם שענין זה (שהמורגש הוא בביטול) הוא מדריגה נעלית, מ"מ, כיון שמעשה אבות ואמהות הוא סימן ונתינת כח לבנים, הענין דדילה הווי חייך שהי' אצל שרה הוא הוראה ונתינת כח לכל אחד מישראל שיוכל לעבוד את ה' בשמחה בהתגלות ובמורגש ושאפע"כ לא יבוא מזה להרגשת הישות⁵⁷, כי גם המורגש שלו הוא בביטול (כנ"ל סעיף ו). וע"י השמחה בעבודת ה' בכלל, ובפרט כשהשמחה היא בעבודת התשובה עצמה [וכמבואר במק"א⁵⁸ דשמחה של מצוה היא גם במצות התשובה, ואדרבה, השמחה דמצות התשובה היא גדולה יותר מהשמחה דכל המצוות], ע"ז מיתוסף עוד יותר בכח התשובה לשנות גם את העבר.

ולהוסיף, דע"פ הידוע⁵⁹ בביאור לשון חז"ל⁶⁰ תשובה ומעשים טובים, שעל ידי התשובה המעשים (דהמצוות) הם טובים ומאירים, יש לומר, דעל ידי שהתשובה היא בשמחה שאז התשובה היא בשלימות, ע"ז מיתוסף בהשמחה ובהשלימות דלימוד התורה וקיום המצוות שלאחרי התשובה.

53 ראה עד"ז לקו"ש ח"ו ע' 54.

54 שעהיה"א פ"ז (פב, א).

55 ראה בארוכה סה"מ תרנ"ד ע' רפה ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תקכ"א.

56 ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה ד"ה שובה הא' ס"ד (סה, א). וראה בארוכה ד"ה שובה

ישראל ה'תשל"ו (תו"מ סה"מ תשרי ע' פג ואילך).

57 ראה גם ד"ה זה עטר"ת בסופו (ד"ה ינ"ל תוכן הענין" – סה"מ עטר"ת ע' צח): דכל בני

.. יש בהם ביטול העצמי .. אין מזה יניקה.

58 אגה"ת מהדו"ק ע' תקכה.

59 לקו"ת דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1053 ואילך.

60 אבות פ"ד מ"ז.

וענין זה [פעולת התשובה בהתומ"צ (עבודת הצדיקים) שלאחרי התשובה] הוא הכנה קרובה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאתא לאתבא צדיקייא בתובתא⁶¹. ועד"ז הוא בנוגע לגאולה העתידה שיהיו בה שני הענינים, כמ"ש⁶² בשובה ונחת תושעון, בשובה הו"ע עבודת התשובה⁶³, ובנחת הו"ע עבודת הצדיקים⁶⁴. ובפשטות, שכל ישראל, בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו⁶⁵ [שלימות העם], ישוּבו לארצנו הקדושה, וכמו שהיא ארץ טובה ורחבה [שלימות הארץ], ביחד עם התורה ומצוות (עבודת הצדיקים). וע"י שהתומ"צ הם ע"י קדימת התשובה, גם התומ"צ הם בשלימות [שלימות התורה ומצוות]. וכל זה – כלשון הידוע בנוגע לתשובה – בשעתא חדא וברגעא חדא⁶⁶.

(61) הובא בלקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובהנסמן במאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' א'קכט. וראה זח"ג קנג, ב.
 (62) ישעי' ל, טו.
 (63) ראה המשך וככה תרל"ז ר"פ קלה "איתא בספרים בשובה הוא תשובה".
 (64) ראה המשך הנ"ל פקל"ד.
 (65) כמ"ש ביצי"מ (בא י, ט), והרי "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" בגאולה העתידה (מיכה ז, טו).
 (66) זהר שבערה 25.